

Fondbolags ansvar vid delegering av fonddistribution

Fondbolags distribution av fondandelar

Ett fondbolags tillstånd innefattar en rätt att distribuera de värdepappersfonder som förvaltas. Med stöd av ett tillstånd att förvalta alternativa investeringsfonder får även sådana fonder – däribland specialfonder – distribueras. I stället för begreppet ”distribution” används i lagstiftningen begreppet ”försäljning” av andelar eller begreppet ”marknadsföring”.¹ ”Marknadsföring” används också när det handlar om att beskriva verksamhet i andra länder som kräver underrättelse av fondbolaget.² Vad som avses med marknadsföring beskrivs i förarbetena.³ Begreppet inkluderar såväl själva försäljningen som försäljningsfrämjande åtgärder. I praktiken används i stället ofta begreppet ”distribution”.

Distribution av fonder sker i stor utsträckning av andra aktörer än fondbolaget. Sådan distribution kan ske på eller utan uppdrag av fondbolaget.⁴

Distributionsavtal

Delegerad verksamhet

När ett fondbolag uppdrar åt någon annan att utföra vissa funktioner som ingår i fondverksamheten utgör det delegation av verksamhet. Det innebär att fondbolaget bär ansvar för att verksamheten bedrivs enligt reglerna i lagen (2004:46) om

¹ 1 kap. 1 § första stycket 11 lagen (2004:46) om värdepappersfonder, LVF, och 1 kap. 11 § 14 och 4 kap. lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder, LAIF. Se även tredje strecksatsen i bilaga II i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag), UCITS-direktivet, och punkten 2 b i bilaga I i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/61/EU om förvaltare av alternativa investeringsfonder, AIFMD.

² 2 kap. 15 c § LVF och 5 kap. LAIF.

³ Prop. 2010/11:135 f. och prop. 2012/13:155 s. 229 ff.

⁴ Prop. 2010/11:135 s. 264.

värdepappersfonder (LVF).⁵ Med ”fondverksamhet” avses bl.a. försäljning och inlösen av andelar i värdepappersfonder.⁶ När ett fondbolag uppdrar åt någon annan att utföra fonddistribution är det således att se som delegerad verksamhet och bestämmelserna om uppdragsavtal i LVF är i viss utsträckning tillämpliga.⁷

När det gäller förvaltare av alternativa investeringsfonder (AIF-förvaltare) är EU-reglerna utformade på ett något annorlunda sätt.⁸ Regeringen har gjort bedömningen att det endast är de för en AIF-förvaltare obligatoriska förvaltningsfunktionerna som anges i punkten 1 i bilaga I till AIFMD, dvs. portföljförvaltning och riskhantering, som omfattas av reglerna om delegering. Marknadsföring, som anges i punkten 2 b i bilagan, omfattas däremot inte och uppdrag som avser distribution av alternativa investeringsfonder skulle därmed inte utgöra delegerad verksamhet.⁹ Bestämmelserna om uppdragsavtal i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder, LAIF, och kommissionens delegerade förordning 231/2013/EU skulle således inte vara tillämpliga vid distributionsavtal.¹⁰ I Esmas frågor och svar om tillämpningen av AIFMD anges i stället att när en tredje part utför någon av de funktioner som anges i punkt 1 och 2 i bilagan, dvs. även marknadsföring, så anses den delegerad.¹¹ Esmas frågor och svar utgör dock inte bindande rätt och med hänsyn till det tydliga uttalandet i förarbetena till LAIF får rättsläget betraktas som klart. Det kan vidare konstateras att, såsom på UCITS-sidan, är det omfattande regelverket för delegering utformat med tanke på delegering av förvaltning, riskhantering och centrala administrativa funktioner för vilka uppgifter det finns uttalade legala krav. Det bör vid en analogisk tillämpning i vart fall inte ställas högre krav än de som gäller för fondbolag vid distribution av värdepappersfonder.

Uppdragsavtalet

När fonddistribution läggs ut på en tredje part måste fondbolaget ingå ett uppdragsavtal med distributören som klart och tydligt reglerar rättigheter och skyldigheter för fondbolaget respektive uppdragstagaren.¹² Fondbolaget ska när det ingår, hanterar eller säger upp avtalet handla med den skicklighet, omsorg och aktsamhet som krävs. Vidare ska bolaget vid ingående av uppdragsavtal vidta de åtgärder som är lämpliga och rimliga med hänsyn till uppdragets art, omfattning och komplexitet.¹³ Uppdragstagaren måste ha tillfredsställande sakkunskap och kompetens med hänsyn till uppdragets innehåll.¹⁴

⁵ 4 kap. 4 § första stycket LVF.

⁶ 1 kap. 1 § första stycket 11 LVF. I UCITS-direktivet används i stället begreppet ”marknadsföring”, artikel 6.2 med hänvisning till bilaga II.

⁷ Prop. 2010/11 s. 263.

⁸ Artikel 20 och bilaga I i AIFMD som genomförts i 8 kap. 14 § LAIF.

⁹ Prop. 2012/13:155 s. 283 f.

¹⁰ 8 kap. 14 och 15 §§ LAIF och artiklarna 75-77, 79, 81 och 82 i kommissionens delegerade förordning (EU) nr 231/2013.

¹¹ ESMA34-32-352, 4 October 2018, Section 8, Question 2, s. 36.

¹² 4 kap. 4 § LVF och 14 kap. 3 § Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2013:9) om värdepappersfonder.

¹³ 14 kap. 2 § första och tredje styckena FFFS 2013:9.

¹⁴ 4 kap. 4 § andra stycket LVF.

Distributionsavtal är inte reglerade på samma ingående sätt som uppdragsavtal som avser förvaltningen eller administrationen av en fond. Detta får beaktas när det handlar om att avgöra vilken ”skicklighet, omsorg och aktsamhet som krävs” och vilka ”åtgärder som är lämpliga och rimliga”. Distributionsavtal behöver mot den bakgrunden, till skillnad från andra uppdragsavtal, inte heller anmälas eller ges in till Finansinspektionen.¹⁵

Uppföljning av distributionsavtal

Fondbolaget ska handla med den omsorg och aktsamhet som krävs när det hanterar uppdragsavtal.¹⁶ Av såväl aktsamhetsskäl som affärsmässiga skäl finns behov att följa upp att en distributör under avtalets gång lever upp till vissa krav (”ongoing due diligence”).¹⁷

Fonddistributörer

Distribution av fonder innefattar vanligtvis tjänsterna mottagande och vidarebefordran av order i fråga om fondandelarna eller utförande av order på kundens uppdrag. Distribution kan också ske som en del av portföljförvaltning. Sådan verksamhet får endast drivas av företag som har tillstånd för detta (värdepappersinstitut, utländska värdepappersföretag, fondbolag, förvaltningsbolag och AIF-förvaltare).¹⁸ Fondbolag får inom ramen för sitt verksamhetstillstånd distribuera värdepappersfonder som förvaltas av andra fondbolag.¹⁹ På motsvarande sätt förhåller det sig för AIF-förvaltare, dvs. den verksamhet som förvaltaren får bedriva inom ramen för sitt verksamhetstillstånd får också utföras på uppdrag av någon annan.²⁰

Dessa företag står under tillsyn och deras verksamhet är föremål för reglering som innebär att de minst uppfyller sådana investerarskydds krav som gäller vid fondbolagens egen distribution.²¹ Det kan därmed presumeras att de har den kunskap och kompetens som krävs för uppdraget.

Försäkringsföretag och fond-i-fond

Ett försäkringsföretag kan tillhandahålla fond- och depåförsäkringar som innebär att försäkringstagaren får välja i vilka fonder försäkringskapitalet ska placeras. Det är då försäkringsföretaget som äger fondandelarna, medan försäkringstagaren har en rätt som är knuten till den försäkring som tecknats. Eftersom försäkringsföretaget är andelsägare utgör detta inte delegerad fonddistribution. Försäkringsföretaget följer i sin verksamhet de regler som gäller för försäkringsdistribution.²² Det är dock vanligt förekommande att det sluts avtal mellan försäkringsföretaget och fondbolaget som bl.a.

¹⁵ 4 kap. 7 § LVF och prop. 2010/11:135 s. 264.

¹⁶ 14 kap. 2 § första stycket FFFS 2013:9.

¹⁷ En standard för sådan uppföljning har utarbetats av Fondbolagens förening.

¹⁸ 2 kap. 1 § 1, 2 och 4 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, LV, 1 kap. 4 § första stycket 1 LVF och 3 kap. 2 § LAIF.

¹⁹ Prop. 2010/11:135 s. 262 f.

²⁰ A. prop. s. 262 f.

²¹ A. prop. s. 140.

²² Lagen (2018:1219) om försäkringsdistribution, prop. 2017/18:216.

reglerar försäkringsföretagets rätt till rabatt på fondavgiften. Dessa avtal utgör inte uppdragsavtal i lagens mening och omfattas således inte av reglerna för sådana avtal. På motsvarande sätt förhåller det sig beträffande de avtal som kan ingås när andra fonders medel placeras i en fond.

Försäkringsförmedlare

Ett avtal kan också slutas mellan fondbolaget och en försäkringsförmedlare som har tillstånd att bedriva försäkringsdistribution.²³ Möjligheten för försäkringsförmedlare att få tillstånd att utföra investeringstjänsterna mottagande och vidarebefordran av order samt investeringsrådgivning avseende fondandelar utan direkt anknytning till försäkringsdistribution utmönstrades ur lagstiftningen den 1 oktober 2018. Försäkringsförmedlare får numer endast utföra försäkringsdistribution. Det innebär bl.a. att förmedlaren får utföra tjänster som motsvarar investeringstjänster när det gäller fondandelar som utgör investeringsalternativ inom ramen för en fond- eller depåförsäkring. Det är således möjligt för försäkringsförmedlare att, avseende sådana fondandelar, ta emot och vidarebefordra order till ett försäkringsföretag samt utföra investeringsrådgivning och marknadsföring.²⁴ Däremot finns i lagstiftningen ett uttryckligt förbud för försäkringsförmedlare att marknadsföra andra tjänster och produkter än sådana försäkringar som omfattas av förmedlarens tillstånd.²⁵ Försäkringsförmedlaren har ett självständigt ansvar för att i sin verksamhet följa de regler som gäller för försäkringsdistribution.²⁶ Ett avtal som sluts mellan en försäkringsförmedlare och ett fondbolag kan t.ex. avse marknadsföring.

En försäkringsförmedlare kan även agera som anknutet ombud till ett värdepappersinstitut. I enlighet med det avtal som träffats med institutet får ombudet för institutets räkning tillhandahålla vissa andra tjänster, såsom marknadsföring, vidarebefordran av order och rådgivning.²⁷ Ett anknutet ombud har dock ingen självständig rätt att bedriva den tillståndspliktiga verksamheten, utan det är värdepappersinstitutet som ytterst ansvarar för att ombudet följer bestämmelserna i LV.²⁸

Fondbolags ansvar vid distributionsavtal

Ansvar för förpliktelser enligt LVF

När ett fondbolag uppdrar till någon annan att utföra fonddistribution ansvarar fondbolaget för att distributören följer de regler för verksamheten som gäller för fondbolagets egen distribution enligt LVF.²⁹ I LVF finns ett fåtal bestämmelser som

²³ 2 kap. 1 § lagen om försäkringsdistribution.

²⁴ 1 kap. 1 § lagen om försäkringsdistribution, prop. 2017/18:216 s. 155 ff., 167, 218 och 455.

²⁵ 4 kap. 4 § lagen om försäkringsdistribution.

²⁶ Av prop. 2017/18 s. 455 framgår att försäkringsförmedlaren har ett självständigt ansvar även i förhållande till det försäkringsföretag som tillhandahåller försäkringen och för vars räkning försäkringsdistributionen bedrivs.

²⁷ 1 kap. 4 b § och 6 kap. LV.

²⁸ Prop. 2006/07:115 s. 372 ff.

²⁹ Jfr prop. 2010/11:135 s. 263.

avser försäljning och marknadsföring av fonder. Det handlar framför allt om vilken förköpsinformation som ska tillhandahållas den som avser att köpa andelar i en fond.

Fondbolaget ansvarar däremot inte för att distributören följer de regler som gäller för dennes verksamhet. Värdepappersinstitut ansvarar således självständigt för att de krav som ställs i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden uppfylls.³⁰

Om distribution utförs utan uppdrag av fondbolaget, dvs. utan distributionsavtal, har fondbolaget inte det ansvar för uppdragstagarens verksamhet som följer av lag och föreskrifter.³¹

Tillhandahållande av faktablad

Enligt LVF ska faktabladet tillhandahållas utan begäran i god tid innan avtal ingås.³² Motsvarande bestämmelse finns i LAIF beträffande specialfonder och andra alternativa investeringsfonder som får marknadsföras till icke-professionella investerare.³³ Dessa bestämmelser gäller endast vid fondbolagets egen distribution (av andelar i fonder som bolaget förvaltar och när bolaget distribuerar fonder som förvaltas av andra fondbolag).³⁴

När distributionen utförs av ett värdepappersinstitut gäller i stället att institutet självständigt ansvarar för att faktabladet tillhandahålls. Skyldigheten gäller när institutet förmedlar fondandelar genom mottagande och vidarebefordran av order eller utförande av kundorder samt vid institutets investeringsrådgivning. Den gäller vid distribution av såväl värdepappersfonder och specialfonder som andra alternativa investeringsfonder som marknadsförs till icke-professionella investerare.³⁵ Motsvarande gäller för fondbolag och AIF-förvaltare med tillstånd för diskretionär portföljförvaltning.³⁶ Faktabladet finns bl.a. att tillgå på fondbolagets eller AIF-förvaltarens webbplats.³⁷

Tillhandahållande av annan förköpsinformation

Fondbolaget ska på begäran kostnadsfritt tillhandahålla den som avser att köpa andelar i en värdepappersfond informationsbroschyren, faktabladet, den senaste årsberättelse och, i förekommande fall, den halvårsredogörelse som publicerats därefter.³⁸ Motsvarande gäller beträffande specialfonder och, såvitt avser informationsbroschyr

³⁰ A prop. s. 140 och 263 f.

³¹ A. prop. s. 264 och prop. 2012/12:155 s. 212.

³² 4 kap. 20 § första stycket LVF.

³³ 10 kap. 3 § första stycket LAIF.

³⁴ Prop. 2010/11:135 s. 140.

³⁵ 9 kap. 18 § LV och prop. 2010/11:135 s. 140. Jfr artikel 80.2 i UCITS-direktivet.

³⁶ 7 kap. 3 § LVF och 3 kap. 2 § LAIF.

³⁷ 30 kap. 1 § andra stycket FFFS 2013:9 och 15 kap. 1 § andra stycket Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2013:10) om förvaltare av alternativa investeringsfonder.

³⁸ 4 kap. 20 § första stycket LVF. Se även 5 a kap. 25 § LVF vad avser information till den som avser att köpa andelar i en matarfond samt 8 kap. 8 § fjärde stycket LVF vad avser information till den som avser att köpa andelar i en fond som ingår i en fusion.

och faktablad, även andra alternativa investeringsfonder som marknadsförs till icke-professionella investerare.³⁹

Den uppgiften behöver inte överföras på distributören eftersom kunden alltid kan få informationen från fondbolaget. När distributionen sker genom annan än fondbolaget kan detta lösas genom att distributören hänvisar till fondbolaget för informationen, alternativt att distributören själv tillhandahåller den. Av Fondbolagens förenings riktlinjer om fondbolagens marknadsföring och information (punkt 3.2) framgår att fondbolaget ska tillhandahålla återförsäljare nödvändig produktinformation och support beträffande fondbolagets fondprodukter.

Tillhandahållande av information vid förvaltarregistrering

En distributör som fått tillstånd av Finansinspektionen att registreras som förvaltare får, på andelsägarens uppdrag, anges i andelsägarregistret i stället för andelsägaren.⁴⁰ Det är då förvaltaren som för ett register över de verkliga andelsägarna. Fondbolaget har i dessa fall vanligtvis ingen uppgift om vilka distributörens kunder är – det kan vara andelsägare eller andra förvaltare som i sin tur har kunder som är andelsägare. I de fall fondbolaget är skyldigt att tillhandahålla viss information till andelsägarna ska informationen därför lämnas till den förvaltarregistrerade distributören, och det är dennes ansvar att lämna informationen vidare till andelsägaren eller den som förvaltaren antecknat i andelsägarens ställe.⁴¹

Upplysningar i marknadsföringsmaterial

LVF innehåller vissa särskilda bestämmelser om upplysningar som måste lämnas vid fondbolagets marknadsföring av fonder. Det ska framgå att det finns ett faktablad och en informationsbroschyr och var dessa finns att tillgå.⁴² Motsvarande bestämmelse finns för specialfonder och andra alternativa investeringsfonder som marknadsförs till icke-professionella investerare.⁴³ Om fonden är en specialfond ska det anges.⁴⁴ Beträffande vissa typer av värdepappersfonder och specialfonder ska särskilda uppgifter lämnas.⁴⁵ Om fondbolaget uppdrar åt någon annan att utföra fondmarknadsföring så ansvarar fondbolaget för att dessa krav efterlevs.

Allmänna krav på marknadsföring finns i marknadsföringslagen (2008:486). Huvudansvaret för marknadsföringen ligger hos det företag som är avsändare. Om fondbolaget uppdrar åt någon att utföra marknadsföring så ansvarar således fondbolaget som utgångspunkt för denna.⁴⁶

³⁹ 12 kap. 11 § och 10 kap. 3 § första stycket LAIF.

⁴⁰ 4 kap. 12 § LVF.

⁴¹ 4 kap. 12 § första stycket LVF, 12 kap. 5 § LAIF och 9 kap. 19 § LV. Prop. 2010/11:135 s. 248 f.

⁴² 4 kap. 20 § andra stycket LVF.

⁴³ 10 kap. 3 § andra stycket LAIF.

⁴⁴ 12 kap. 7 § 2 LAIF.

⁴⁵ 4 kap. 16 § och 5 a kap. 24 § LVF samt 12 kap. 7 § 1 LAIF.

⁴⁶ Se t.ex. 29 § marknadsföringslagen om marknadsstörningsavgift.

Därutöver finns krav på fondmarknadsföring i Fondbolagens förenings riktlinjer om fondbolagens marknadsföring och information. Av föreningens kod för fondbolag följer att fondbolag i avtal bör verka för att återförsäljare åtar sig att följa riktlinjerna.

Rådgivning

Ett uppdrag om distribution kan omfatta tillhandahållande av investeringsrådgivning. Rådgivning om fonder får lämnas av fondbolag, AIF-förvaltare och värdepappersinstitut. Dessa ansvarar självständigt för att följa de regler om investeringsrådgivning som gäller för respektive företag. Reglerna är likartade genom att det i LVF och LAIF hänvisas till reglerna om investeringsrådgivning i LV.⁴⁷ Vidare får försäkringsförmedlare utföra investeringsrådgivning vad avser fondandelar som utgör investeringsalternativ inom ramen för en fond- eller depåförsäkring.⁴⁸

Av Fondbolagens förenings riktlinjer om fondbolagens marknadsföring och information (punkten 3.2) framgår att om fondbolaget uppdrar åt någon annan att utföra rådgivning så bör det av avtalet bl.a. framgå att återförsäljaren ansvarar för att rådgivningen sker i enlighet med gällande regelverk.

Restriktioner avseende krets av investerare

Fonder kan ha restriktioner när det gäller till vilka investerare de vänder sig. För vissa alternativa investeringsfonder finns legala restriktioner som innebär att de endast får marknadsföras till professionella investerare.⁴⁹ Med marknadsföring avses erbjudande eller placering på AIF-förvaltarens initiativ eller för AIF-förvaltarens räkning.⁵⁰ Restriktionerna gäller däremot inte om försäljningen av andelar sker helt på en kunds eget initiativ.⁵¹ Distributören har ett självständigt ansvar för att sådana fonder marknadsförs till rätt kategori av investerare.⁵²

För specialfonder kan det anges i fondbestämmelserna att de riktar sig till en avgränsad krets investerare.⁵³ Värdepappersfonder och specialfonder kan ha andelsklasser som har särskilda villkor för viss distributionsform eller viss distributör och därför indirekt riktar sig till vissa investerare (de som är kunder till en viss distributör eller valt en viss distributionsform).⁵⁴ När en distributör har tillstånd att registreras som förvaltare i andelsägarregistret har fondbolaget normalt ingen uppgift om vem som är andelsägare. Eftersom fondbolaget inte kan kräva att få del av uppgifter som rör distributörens kunder ligger det i sakens natur att distributören ansvarar för att fonden marknadsförs till sådana investerare som den – direkt eller indirekt – riktar sig mot. Ett

⁴⁷ 2 kap. 17 g § och 7 kap. 3 § LVF, 3 kap. 2 § och 8 kap. 1 a § LAIF samt där angivna bestämmelser i LV.

⁴⁸ 1 kap. 1 § lagen om försäkringsdistribution, prop. 2017/18:216 s. 155 ff., 167, 218 och 455.

⁴⁹ För andra alternativa investeringsfonder än specialfonder krävs tillstånd från Finansinspektionen för att de ska få marknadsföras till icke-professionella investerare i Sverige, se bl.a. 4 kap. 2–5 §§ LAIF.

⁵⁰ 1 kap. 11 § 14 LAIF.

⁵¹ Prop. 2012/13:155 s. 231.

⁵² 9 kap. 13 § LV, 7 kap. 3 § LVF, 3 kap. 2 § LAIF och 4 kap. LAIF.

⁵³ 12 kap. 4 § LAIF.

⁵⁴ 4 kap. 10 § andra stycket d LVF och 12 kap. 5 § LAIF.

värdepappersinstitut som distribuerar fondandelar ska enligt LV se till att det har lämplig information om fonden för att förstå dess egenskaper och dess målgrupp av slutkunder.⁵⁵ Institutet ska vara väl insatt i fonderna, och ska endast erbjuda fonder när detta ligger i kundens intresse.⁵⁶ Således har institutet en självständig skyldighet att känna till vilken krets av investerare som en fond riktar sig mot enligt dess fondbestämmelser, och att se till att fonden distribueras till investerare som omfattas av kretsen. Även i de fall det inte rör sig om förvaltarregistrering, utan om att distributörens kund anges i andelsägarregistret, bär således institutet ett ansvar för att distributionen skett till rätt krets av investerare. Motsvarande regler gäller för fondbolag och AIF-förvaltare som distribuerar fondandelar inom ramen för diskretionär portföljförvaltning.⁵⁷

Fondens målgrupp och distributionsstrategin

Ett värdepappersinstitut som distribuerar en fond ska fastställa en målgrupp för fonden och säkerställa att den distribueras på ett sätt som är förenligt med målgruppens behov, egenskaper och mål (distributionsstrategi). För att fastställa målgruppen får institutet använda sig av offentligt tillgänglig information eller se till att få den information som behövs från fondbolaget.⁵⁸ Bestämmelserna om produktstyrning för distributörer ska även tillämpas av fondbolag och AIF-förvaltare inom ramen för diskretionär portföljförvaltningsverksamhet.⁵⁹

Information till ledning för en målgruppsbedömning finns i fondernas faktablad och informationsbroschyr.⁶⁰ Vidare framgår av Fondbolagens förenings riktlinjer om fondbolagens marknadsföring och information (punkt 3.2) att fondbolaget ska tillhandahålla återförsäljare nödvändig produktinformation och support beträffande fondbolagets fondprodukter. Enligt Fondbolagens förenings kod för fondbolag bör även fondbolag ha en process för att fastställa målgrupp av slutkunder för en fond. Fonden ska, enligt koden, vara utformad för att uppfylla behoven hos den fastställda målgruppen och såväl risker som distributionsstrategier ska vara lämpliga för den målgruppen. Fondbolaget ska regelbundet se över och bedöma om fonden och distributionsstrategin fortfarande är lämplig för målgruppen.

För ett värdepappersinstitut som distribuerar ett finansiellt instrument gäller att det regelbundet ska se över den fastställda målgruppen och distributionsstrategin.⁶¹ Uppföljande information om distributionen ska lämnas till producenterna av de finansiella instrument som distribuerats.⁶² Syftet med återrapporteringen är att producenterna ska kunna följa produkten och avgöra om den fortfarande är förenlig med den målgrupp som producenten fastställt, t.ex. genom att få information om

⁵⁵ 8 kap. 14 § andra stycket LV.

⁵⁶ 9 kap. 12 § LV.

⁵⁷ 7 kap. 3 § LVF och 3 kap. 2 § LAIF.

⁵⁸ 5 kap. 20 § Finansinspektionens föreskrifter (2018:2) om värdepappersrörelse.

⁵⁹ 7 kap. 3 § LVF och 22 kap. 1 § FFFS 2013:9 samt 3 kap. 2 § LAIF och 10 kap. 1 § FFFS 2013:10.

⁶⁰ Se t.ex. 29 kap. 10 § FFFS 2013:9.

⁶¹ 5 kap. 22 § FFFS 2017:2.

⁶² 5 kap. 23 § jfr 5 kap. 18 § FFFS 2017:2.

försäljningsvolymerna utanför målgruppen eller klagomål som eventuellt tagits emot.⁶³ En sådan återrapportering är en viktig del i fondbolagets översyn av målgrupp och distributionsstrategi.

Gränsöverskridande marknadsföring

Värdepappersfonder får marknadsföras i andra länder inom EES under förutsättning att fondbolaget underrättat Finansinspektionen om det.⁶⁴

För specialfonder och andra alternativa investeringsfonder gäller att de får marknadsföras till professionella investerare i andra länder inom EES efter det att AIF-förvaltaren underrättat Finansinspektionen om detta.⁶⁵ Möjligheten att marknadsföra sådana fonder till icke-professionella investerare följer inte av EU-rätten utan är beroende av respektive lands nationella rätt.

För det fall fondbolaget ingår ett avtal om distribution i ett annat land ansvarar fondbolaget för att fonden i fråga får marknadsföras där. Om en distributör agerar utan uppdrag av fondbolaget ansvarar distributören för att fonden i fråga får marknadsföras i det landet.

Distributionsersättning

Den ersättning som fondbolaget betalar till distributörer utgår ofta i form av en provision baserad på försäljningsvolymen. Värdepappersinstitut får ta emot ersättning för de tjänster de tillhandahåller från någon annan än kunden bara under vissa förutsättningar. Ersättningen ska vara utformad för att höja kvaliteten på tjänsten till kunden, och inte försämra förutsättningarna att uppfylla institutets skyldigheter att agera hederligt, rättvist och professionellt i enlighet med kundens intressen.⁶⁶ I samband med portföljförvaltning och oberoende rådgivning får institutet inte ta emot och behålla sådan ersättning.⁶⁷ Liknande regler finns för försäkringsdistributörer.⁶⁸ Distributörerna ansvarar självständigt för att dessa regler efterlevs.

Även fondbolag och AIF-förvaltare omfattas av ett liknande regelverk. De får inte betala eller ta emot en ersättning för de tjänster som tillhandahålls (fondverksamheten) till eller från någon annan än fonden såvitt inte ersättningen är utformad för att höja kvaliteten på fondverksamheten.⁶⁹ För fondbolags del omfattar den regeln dock inte distributionen.⁷⁰

⁶³ Skäl 20 i kommissionens delegerade direktiv (EU) 2017/593.

⁶⁴ 2 kap. 15 c § LVF.

⁶⁵ 6 kap. 3-5 §§ LAIF.

⁶⁶ 9 kap. 21 § LV.

⁶⁷ 9 kap. 22 § LV.

⁶⁸ 4 kap. 3 § lagen om försäkringsdistribution.

⁶⁹ 21 kap. 1 § FFFS 2013:9 och artikel 24 i kommissionens delegerade förordning (EU) nr 231/2013 (AIF-förvaltarförordningen).

⁷⁰ 21 kap. 1 § FFFS 2013:9.

Uppföljning av distributörer utifrån ett penningtvättsperspektiv

Att ett fondbolag har tillräcklig kunskap om sina kunder är en grundläggande förutsättning för möjligheterna att försvåra och förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism och kunna rapportera misstänkta aktiviteter och transaktioner till Polismyndigheten.

Ett fondbolag får, enligt penningtvättslagen⁷¹, inte etablera och inte heller upprätthålla en affärsförbindelse eller utföra en enstaka transaktion, om fondbolaget inte har tillräcklig kännedom om kunden för att kunna hantera risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism som kan förknippas med kundrelationen, och övervaka och bedöma kundens aktiviteter och transaktioner. Hur omfattande ett fondbolags åtgärder för kundkännedom ska vara avgörs av kundens riskprofil och övriga omständigheter. Pågående affärsförbindelser ska löpande och vid behov följas upp i syfte att säkerställa att kännedomen om kunden är aktuell och tillräcklig för att hantera den bedömda risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

En kund är enligt penningtvättslagen den som har trätt eller står i begrepp att träda i avtalsförbindelse med fondbolaget. Begreppet omfattar således de personer som etablerar en affärsförbindelse med en verksamhetsutövare och de som ingår avtal av mer tillfällig karaktär, exempelvis för att genomföra en enstaka transaktion med fondbolaget.⁷² Definitionen av kund, och begränsningen som följer av att det måste finnas en avtalsförbindelse med kunden, innebär också att det i regel inte finns någon skyldighet att tillämpa bestämmelserna i penningtvättslagen avseende kundens kunder.⁷³

Då en distributör har trätt i avtalsförbindelse med ett fondbolag och därmed torde vara att anse som kund enligt penningtvättslagen, är en uppföljning av distributören en lämplig åtgärd för att följa upp, och skaffa sig underlag för att eventuellt ändra, kundens riskprofil. Till att börja med ger en god och uppdaterad förståelse för använda distributionskanaler förutsättningar för ett fondbolag att utföra sin allmänna riskbedömning i enlighet med penningtvättslagen. Uppföljningen kan exempelvis visa på förekomsten av distribution i länder förknippade med hög penningtvättsrisk, vilket kan påverka fondbolagets allmänna riskbedömning och i förlängningen fondbolagets åtgärder för att förhindra och försvåra penningtvätt och finansiering av terrorism. En uppföljning kan också ge information som kan tyda på att en distributör inte har tillräckliga interna rutiner för att förhindra och försvåra penningtvätt och finansiering av terrorism givet sin verksamhet eller att en distributör fått kritik av en tillsynsmyndighet, vilket kan motivera ytterligare åtgärder från fondbolagets sida.

Uppföljningen av en distributör är vidare en del i att löpande följa upp pågående affärsförbindelser i syfte att säkerställa att kännedomen om kunden är aktuell och tillräcklig för att hantera den bedömda risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det kan exempelvis röra sig om uppgifter om företrädare, verklig huvudman

⁷¹ Lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

⁷² Prop. 2016/17:173 s. 188.

⁷³ A. prop. s. 509.

eller om kunden är etablerad i ett s.k. högrisk tredjeland. Beroende på vilken information ett fondbolag erhåller kan det uppstå skäl för fondbolaget att vidta skärpta åtgärder för kundkännedom.

En uppdaterad kundkännedom är i sin tur en förutsättning för ett fondbolag att upptäcka avvikande aktiviteter och transaktioner och uppfylla rapporteringsskyldigheten till Polismyndigheten. Ett fondbolags uppföljning av distributörer kan därmed sägas skapa förbättrade förutsättningar för fondbolag att uppfylla sina övervaknings- och rapporteringsskyldigheter i förhållande till vissa kunder. Ett exempel på relevant information som ett fondbolag kan få del av genom en distributörsuppföljning skulle kunna vara att en distributör använder komplexa strukturer för sub-distribution som förefaller sakna affärslogik.